

BR. 195

IZVEŠTAJ KOMANDE 15. BRDSKOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 3. DECEMBRA 1944. KOMANDI GRUPE ARMIJA »E« O SITUACIJI U KNINU, OPKOLJENOM OD JEDINICA 8. KORPUSA NOVJ¹

STROGO POVERLJIVO!

KR

Ia

K-da Grupe armija »E«
Prim
Ia ... Br. str. pov. 11914
Pril
Obradivač

R a d i o g r a m
Predato: 3. 12. u 19.06 č
Primljeno preko radija:
4. 12. u 16.25
Na znanje GrA »E«

- 1.) Knin od 29. 11. ponovo opkoljen.³ Armija je 1. 12. dala odobrenje da se glavna borbena linija Knin premesti iza Krke i Butušnice, ukoliko bi prilikom proboja došlo do grubitka ili razbijanja većih združenih jedinica. Do toga je, prema mišljenju korpusa i izveštaju za gen. i Ia 373. hrvat. pd. (obe opkoljene u Kninu), 2. 12. i došlo. Zato je premeštanje glavne borbene linije naređeno 2. 12. u 19.00 časova. Korpus je još i tada čvrsto držao otvor sa severa i severozapadni deo Knina sa poslednjim raspoloživim snagama.
- 2.) U međuvremenu, grupa Vadene (može se zvati i Pađene)⁴ (oko 2 dop. bataljona), koja je danima bila opkoljena, tek oko 3. 12. u 12.00 časova, usled utroška municije, mogla je da bude savladana, pri tome veza sa rejonom koji je držala severna grupa, tik do južno od Palanke, bila je

¹ Snimak telegrama Opisano na mašini) u AVII, NAV-T-311, r. 184, is. 797—8. Drugi stav telegrama vrlo je nejasno napisan i stillizovan, tako da ga je redakcija nešto slobodnije prevela.

² Četvrtasti pečat primaoca.

³ Knin je opkolio 8. korpus NOVJ (9, 19, 20. i 26. divizija li idelovfi 1. tenkovske brigade) sa oko 26.000 boraca, 70 topova, 25 tenkova i 11 Oklopnih kola (vidi tom IV, knj. 30, dok. br. 97; Grupa autora, *ORNJ*, str. 417).

⁴ Tako piše u originalu; pogrešno, nije Vadene, već, kako piše u zagradi, Pađene.

rasepkana, pa je stoga, prema poslednjim izveštajima komandanta div., došao zadnji momenat da se izvrši probijanje borbom na sever, te je ovo, da bi se izbegao jedan potpuni poraz, naredeno u 14.00 časova.⁵

- 3.) Razlog za osujećenu deblokadu, pored neprekidnog iscrpljivanja, je pre svega pad borbene moći i borbenog morala hrvatskih legionarskih jedinica, koje su se pokazale da nisu više u ovom obliku dorasle za sudar snaga velikih razmera. Držanje u Kninu, slično utvrđenim punktovima, nije moguće usled nedostatka rezervi, u prvom redu peš. municije, uključujući teško naoružanje i hranu, kao i stanje obezbeđenja u Kninu. Usled najteže situacije u pogledu dotura, nije se u zadnje vreme moglo obezbediti čak ni tekuće snabdevanje. Predviđeno snabdevanje iz vazduha nije bilo moguće usled vremenskih prilika.⁶

⁵ Padene je zauzela, 3. decembra 1944, Peta brigada 19. NOU divizije, uz sadejstvo delova 1. tenkovske brigade. Tom prilikom potpuno je uništen 383. puk 373. legionarske divizije »Tigar«, dok se 847. puk 392. legionarske divizije »Plave« (upućen kao pomoć garnizonu u Padenima) uspeo, sa manjim snagama, probiti iz obruča. U borbama za Pađene zarobljen je i komandant puka, pukovnik Viild (Wild) s delom štaba (vidi Todor Radošević, n. d., str. 268).

⁶ Knin je oslobođen 3. decembra. To je bila jedna od najuspešnijih operacija NOVJ (u jugoslovenskoj historiografiji poznata je pod imenom »kninska operacija«). Obostrani gubici su bili vrlo teški. Osmi korpus NOVJ imao je oko 3.242 poginula borca i rukovodioca, dok je nemačka 264. peš. divizija skoro u potpunosti uništena, kao i 383. puk 373. legionarske divizije, a 847. puk 392. legionarske divizije je praktično desetkovan i izbačen iz borbe (vidi dok. br. 180; Todor Radošević, n. d., str. 253—70 i 278; Grupa autora, *ORNJ*, str. 418—21).

Komanda Grupe armija »E« odobrila je povlačenje 4. decembra, tj. tek onda kada je garnizon praktično bio uništen (AVII, NAV-T-311, r. 184, s. 797—8).

Od 264. pešadijske divizije, do 6. decembra do 10.00 časova, prikupljeno je samo oko 800 ljudi bez naoružanja, dok ise 6 slabih bataljona 373. i 392. divizije nalazilo u rasulu (odnosi se na 383. i 847. puk). Borbena vrednost jedinica pala je na 20—30%, kaže se u izveštaju komandanta Jugoistoka od 7. decembra 1944. Vrhovnoj komandi Vermahta. U istom izveštaju, između ostalog, piše i sledeće:

»...Naređenje da se drži do poslednjeg ooveka, kod Hrvata nemoguće je teoretski i praktično i u sadašnjoj situaciji nije više izvodljivo...« (AVII, NAV-T-311, r. 195, s. 102—3).

U ratnom dnevniku k-ta Jugoistoka za 10. decembar 1944. napisano je da je u borbama za Knin izgubljeno 4488 ljudi; od toga je 2730 poginulo ili nestalo, 700 ranjenika je palo u neprijateljske ruke, a 1058 spašeno, dok je izgubljeno sve teško naoružanje, između ostalog, 41 top, 57 pa topova i 6 pt topova. Od cele 264. pešadijske divizije, 5. decembra nalazilo se na licu mesta samo 1.526 ljudi (AVII, NAV-T-311, r. 191, s. 480 i 481).

Veza: Telegram k-ta Jugoistoka od 3. 12. u 11.00 časova.⁷
XV brd. AK, Ia, str. pov. br. 2173.⁸

Potp[isao] Fen⁹

BR. 178

FORMACIJA KOMANDANTA JUGOISTOKA NA DAN 4. DE-
CEMBRA 1944. GODINE¹

SSD

T e l e g r a m

STROGO PQVERLJIVO

Pismo *dostavljeno:*

Ia (FS)

Id

KTB

30/XII

OKW /WFSt./ Op. (H) Jugoistok

Formacija K-t Jugoistoka od 4. 12. 1944:

1) *GrA »E«*:

XXI brd. AK: 297. pd (b.² 524. ojač. gren. pu-
ka),
181. pd (b. 359. ojač. gren. puka)
964. i 1067. tvrd. brig.

LXXXXI AK z.b.V.: 22. pd
41. tvrd. div. sa 938. i 965. tvrd.
pukom.

⁷ RecMcdlja tim telegramom ne raspolaže.

⁸ To je izveštaj K«de 15. BAK-a od 4. decembra 1944. K-di Grupe armija »E« o opkoljavanju 264. i 373. divizije u rejonu Knina i izdatom naredenju za njihovo povlačenje (vidi AVII, NAV-T-311, r. 184, s. 797—8).

⁹ Hans Gustav Fehn (vidi dok. br. 50).

¹ Snimak overenog telegrama (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-311, r. 195, s. 64—2.

² To jest: bez.